

6D110200 - «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияға

АҢДАТПА

«Қазақстан Республикасындағы ішек қабыну ауруларының эпидемиологиясы»

Уалиева Алия Ержановна

Зерттеу тақырыбының өзектілігі.

Жаралы колит пен Крон ауруын қамтитын ішектің қабыну аурулары қазіргі гастроэнтерологиядағы ең маңызды проблемалардың бірі (Seyedian, Seyed Saeid et al., 2019). Ішектің қабыну аурулары негізінен жастарда, яғни әлеуметтік және кәсіби қызметінің белсенді кезеңінде пайда болады. Бұл патологияның созылмалы ағымына, сондай -ақ ауырлық дәрежесіне байланысты аурудың себептері мен нәтижелерін нақтылау қажет, өйткені бұл науқастар үшін, сонымен қатар денсаулықты жоспарлау және басқару үшін маңызды салдары бар (Bewtra и др., 2013; Lamb, Christopher Andrew et al., 2019). Бұл мәселенің өзектілігі соңғы 30 жылда ойық жаралы колит пен Крон ауруының аурушандығының деңгейі төмен болған Шығыс Еуропа мен Азия аталған көрсеткіштің жоғарылағандығымен де анықталады (GBD 2017 Inflammatory Bowel Disease Collaborators, 2017).

2050 Стратегиясының және "100 нақты қадам" Ұлт жоспарының, Елбасының "Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік" атты Қазақстан халқына Жолдауының мақсатын іске асыру шеңберінде, ҚР Денсаулық сақтауды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған "Денсаулық" мемлекеттік бағдарламасына және ҚР Денсаулық сақтауды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес, Қазақстанда медициналық қызметтердің сапасын, сол сияқты халықтың барлық топтары үшін олардың қолжетімділігін жақсартуға бағытталған денсаулық сақтау жүйесін біртіндеп дамыту тоқтатылмайды. Халықты медициналық қызметтермен жалпы қамту халықтың әл-ауқаты мен денсаулығының, оның ішінде ас қорыту жүйесінің аурулары болып табылатын ішектің қабыну ауруларына қатысты қызметтердің тиісті деңгейін ұстап тұру үшін қажетті жиынтықты кеңінен қарастыруды білдіреді.

Қазақстанда әлемнің басқа өңірлерінен айырмашылығы ІҚА эпидемиологиялық аспектілерін жүйелі зерттеу жүргізілген жоқ, бұл сырқаттанушылық пен таралу серпінін бақылауға мүмкіндік бермеді. Сондай-ақ, мұндай науқастарға медициналық көмекті ұйымдастыру және басқару бойынша зерттеулер болған жоқ, бұл осы мәселе бойынша айқын қажеттілікті тудырады.

Зерттеу мақсаты.

Қазақстан Республикасының ересек тұрғындары арасында ішектің қабыну аурулары бойынша эпидемиологиялық жағдайдың жай-күйін зерделеу және ерекшеліктерін айқындау, науқастарға медициналық көмекті ұйымдастыруды оңтайландыруға және тиімділігін арттыруға, аурулардың алдын алуға бағытталған ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу міндеттері:

1. 2015-2019 жылдары Қазақстанның ересек тұрғындарының ішектің қабыну ауруларымен сырқаттанушылығына талдау жүргізу.

2. ҚР халқы арасында ІҚА дамуы мен ағымына әсер ететін неғұрлым маңызды факторларды анықтау.

3. ІҚА науқастарына медициналық көмекті ұйымдастыру туралы гастроэнтерологтар мен терапевттердің пікірін зерттеу.

4. ІАҚ бар адамдарға медициналық көмектің тиімділігін арттыруға, осы аурулардың алдын алуға және анықтауға бағытталған ұсынымдар әзірлеу.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы:

1. Алғаш рет Қазақстанда ІҚА эпидемиологиясы бойынша аймақтық және басқа да сырқаттанушылық ерекшеліктерін сипаттайтын көрсеткіштерді анықтау мен түсіндіруді қамтитын жалпылама зерттеу жүргізілді.

2. ІҚА бар пациенттердің қазақстандық популяциясындағы ойық жаралы колит және Крон ауруы кезіндегі ағым мен асқынулардың клиникалық көріністерінің негізгі және маңызды айырмашылықтары анықталды және көрсетілді.

3. Ішектің қабыну ауруларын ерте анықтауға, олардың алдын алуға және науқастарға медициналық көмекті ұйымдастыруды оңтайландыруға бағытталған ұсыныстар әзірленді және ұсынылды.

4. Қазақстан халқы арасында ішектің қабыну ауруларымен астасқан қауіп факторлары анықталды.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы ғылыми негізделген зерттеу әдістері, аурудың таралуын белсенді анықтау әдістемесін әзірлеу және пайдалану, аурудың қауіп факторларын зерттеу құралдарын әзірлеу және ІҚА-мен ауыратын науқастарға көмек көрсететін мамандардың пікірін бағалау негізінде Қазақстандағы ІҚА эпидемиологиясы проблемасын қарауға жүйелі тәсілден тұрады.

Жұмыстың тәжірибелік маңыздылығы:

1. Аурудың таралуының аймақтық, жыныстық және жас ерекшеліктері туралы жұмыс барысында алынған мәліметтер ІҚА бар пациенттерге көмек көрсетуді ұйымдастыруды оңтайландыру бойынша басқарушылық шешімдер қабылдаудың ғылыми негізі ретінде пайдаланылуы мүмкін.

2. ІІБ-мен ауыратын науқастарға медициналық көмекті ұйымдастыруды зерделеу жөніндегі жұмыстың нәтижелері ІІБ-мен ауыратын пациенттерге медициналық көмекті ұйымдастырудағы саясатты және басқаруды жетілдіру үшін ІІБ-мен сырқаттанушылықты әдістемелік басқаруға және талдауға жауапты денсаулық сақтаудың жергілікті мемлекеттік басқару органдары мен басқа да бейінді денсаулық сақтау ұйымдарын пайдалану үшін ұсынылады.

3. Жұмыс нәтижелері әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-де оқытылатын Гастроэнтерология курсының бағдарламасына, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ эпидемиология, биостатистика және дәлелді медицина кафедрасының эпидемиология курсына, сондай-ақ Қазақстанда ІҚА бар пациенттердің тізілімін әзірлеу кезінде енгізілді (А Қосымшасы).

Қорғауға шығарылатын ережелер:

1. Қазақстан Жылдар мен өңірлер бойынша ІҚА-мен сырқаттанушылық деңгейі мен таралуы Елеулі айырмашылықтармен өсу үрдісі бар ІҚА-мен сырқаттанушылық деңгейі мен таралуы салыстырмалы түрде төмен елдерге жатады, бұл ретте тіркелген ІҚА-мен сырқаттанушылық пен таралуы осындай ауруларды белсенді анықтау кезінде белгіленетін нақты деңгейден төмен.

2. Тұрақты емес тамақтану, балық пен теңіз өнімдерін тұтыну, мұздатылған жартылай фабрикаттарды тұтыну, ет тағамдарына негізделген тамақтану, ҚҚСД тұтыну, аспириннен басқа және темекі шегу ҚР популяциясы арасында ІҚА қаупінің артуымен байланысты мінез-құлық факторлары болып табылды. Қазақ ұлты болса, балалардың вирустық инфекциялары ІҚА-ның қауіп-қатерін төмендететін факторлар болып табылды.

3. Крон ауруы бар пациенттерде ІҚА-мен ауыратын қазақстандық популяция арасында гормонға тәуелділік, ішектен тыс көріністер мен ішек асқынулары ойық жаралы колитпен ауыратын пациенттерге қарағанда жиі кездеседі, тұқым қуалаушылық неғұрлым айқын және абдоминальді аймаққа операциялар жиі жүргізіледі.

4. Бірқатар мәселелер бойынша ІҚА-мен ауыратын науқастарға көмектің тиімділігін оңтайландыруға және арттыруға бағытталған басқарушылық шешімдер қабылдау талап етіледі:

1) Қазақстан халқы арасында ІҚА-ға қатысты эпидемиологиялық және клиникалық деректерге қатысты деректер жинау құралын жетілдіру қажеттілігі бар;

2) ІҚА бар пациенттерге, созылмалы аурулары бар барлық пациенттер сияқты, ұзақ емдеуге бейілділігін арттыру үшін қосымша психологиялық көмек қажет.

Диссертацияны апробациялау.

Диссертациялық зерттеудің негізгі нәтижелері келесі конференцияларда ұсынылды:

– 3-ші Халықаралық "Фараби оқулары" конференциясы (Алматы, 2016. - 11-14 сәуір);

– 5-ші Халықаралық "Фараби оқулары" конференциясы (Алматы, 2018. - 3-13 сәуір);

– symposiume 218. Current Challenges of Inflammatory Bowel Disease, 2020 (Mexico 2020. – 6-7th March).